

Virgöl 19 Kasım

Emin Reşah

2020-11-19 13:06:08+0300

Ahlaksız din mümkün mü?

Bunun tersini herkes sorar: *Dinsiz ahlak mümkün mü?* Bu sorunun cevabı bir *din* tartışmasına döner ve sonunda *herkesin bir dini var, benim dinim bana, seninki sana* diye bir yoldan cevaplanır. Benim ahlakıma uymasa da herkesin bir *ahlakı* var, en menfaatçisinin de, en yalancısının da, en zaliminin kendine davranışlarını izah ettiği bir *ahlakı* mevcut.

Ahlaksız din sorusunu ise hiç duymadım. *Ahlaksız* derken, *ahlaki doğrulardan bahsetmeyen* bir din. Böyle bir din mümkün mü? Mesela sadece ritüelden ibaret olsun. Kimseye *şunu yap, bunu yapma* demesin. İnsanlara ve kendimize nasıl davranacağımızı söylemesin. Böyle bir din olabilir mi?

Bu sorunun düşünülmesi *ahlak ve din* arasındaki ilişkiyi diğer sorudan daha iyi gösteriyor. Teoride mümkün olsa da ahlaki doğrular va'zetmeyen hiçbir dinin yaşayabileceğini sanmıyorum. Bu da beni *ahlak mı dinden çıkar, din mi ahlaktan* sorusunu *ikincisi* şeklinde cevaplamaya itiyor.

Temel olan ahlaktır. Ancak bunun yaşatılması için bir dine ihtiyaç vardır. Bu dinin metafiziği, *ölümsüzlük hikayesi*, insanlara belirlediği hayat tarzının sebebi ahlakın yaşatılmasıdır. Bir süre sonra ahlaki yaşatmayı bırakıp, dini cihazların ayrıntılarında boğulmamız bu hedefin aksine olsa da meselemiz ahlak meselesi.

Ancak *ahlakımızın* ne olduğunu, tabii, ayakları daha yere basan şekilde, daha *empirik* şekilde düşünmek de lazım. *İslam ahlakı* dediğimizin mesela sadece *iyilik yap, iyilik bul* demek olmadığını, İslam'ın müslümanlara ve diğerlerine karşı iki farklı ahlaktan bahsettiğini düşünmek.

Demokratik bir dünyada, propaganda motivasyonu ile söylenen sözlerin bazısına gerçekten kendimiz de inanıyoruz. Belki bu yüzden *müslümanlar iktidar olunca* şaşırдық, *hiç de beklediğimiz gibi gitmedi*. Fikir adamı diye tanıdığımız tipler zeka ve becerilerini ufak hesap ve menfaatlerini açıklamaya ayırdı. Siyasetçilerimiz iktidar uğruna dün mücadele ettikleri *devletçiliğin* askeri oldu. Gençlerimiz *biz böyleyse, ben bizden değilim* demek zorunda hissetti.

İslam tabii ki bir topluluk ahlakı üretiyor. *İnanan* ve *inanmayan* arasında, bunlarla ilişkiler arasında bir fark var. Bu farkların *empirik* olarak açıklanması

için İslam'ın modern dünyada görünür hale gelmesi gerekti. Biz ne olduğumuzu ancak *iktidar* olduktan sonra anlayabildik.

Bunda da suç yok, modern dünya için kötülük gibi görünenin İslam'ın kendisi ve müslümanlar için iyilik gibi görünmesi, modern yaşamı zayıflatan ve tehlikeye atan pratiklerin İslam'ın yaşamasına yardım etmesi mümkün. Benim açımdan devlet ihalelerinde *kendi vakfı için* rüşvet isteyen adamın yaptığı *İslam'a zarar veriyor* ama belki de asıl zarar veren benim bu *idealistçe* düşüncelerimdir. Belki *ahlaksızlık* dediğimiz de ahlakın bir parçasıdır ve aslanan *güçlü* olmaktır. Ahlak güçlülerin kendi güçlerini doğrudan değil, telmihle anlattıkları bir yolsa, gemi batarken kendi yükünü tutmakta beis görmeyen *belediye entelektüelleri* nihai olarak İslam'a benden daha çok hizmet ediyor olabilir. Aldığı paranın bir kısmını *helal yollardan* yiyecek, kalanını *kendi gibi* birilerine bırakacak ve onlar da onun türkülerini okumaya devam edecektir. O halde çarkın dönmesine itiraz eden ben mi, yoksa o mu daha zararlıdır?

Bir insan *ahlaklı* ise *ahlaklı olacak kadar güçlüyüm* demek istiyordur. Çünkü *ahlaksızlık* dediğimiz her şeyin vardıgı nihai nokta *zayıflıktır*. *Ahlak* insanın kişisel ve toplumsal olarak *güçlü* olduğunun ifadesidir. *Ben doğru taraftayım* demenin bir göstergesi.

İnsanın içinde temel bir *ahlak ve adalet duygusu* olduğı ve *adalete yönelik isyanın* bu duygudan kaynaklandığını söyleyenler vardır. Onlar *adalet talebinin* büyük ölçüde hasetten kaynaklandığını gözardı etmişe benziyorlar. Neticede adalet talebiyle devrim olur, bazıları başa geçer ve *kitleleri* onlar ezmeye başlar. Haset içimizdeki en yoğun duygulardan biridir ve dünyayla kurduğı ilişki kendi köşesinde çiçekleriyle uğraşmak olan birinin *dünya daha adil olsa* talebi, hasetin yanında cıvılgılığın da yok hükmündedir. İnsan iyilik için çalıştığından çok daha büyük bir maharet ve arzuyla kötülük için çalışır. İnsanın içindeki kötülüğü eğer iyi yolda kullanmasını sağlayabiliyorsanız, daha güçlü bir toplumsunuz demektir. İslam da *içeriye* ve *dışarıya* iki farklı ahlak va'zederek modern ahlak sistemlerinden daha güçlü bir model sunmuştur. Ancak bunu vazîhen ifade etmenin politik doğruculuk günlerinde mekruh görülmesinden dolayı olacak, kötülüğümüzün hedefinin dışarı, iyiliğimizin hedefinin içeri olduğunu unutup birbirimize düşmüş bulunmaktayız.

Bu spekülasyonlarla baştaki soruya tekrar dönelim: Ahlaksız din mümkün mü? Hayır, mümkün değil, çünkü dinin asıl gayesi insanların aynı veya farklı taraflarda olduklarının sinyalini vermektir. Bir defa bu sinyalleri doğru verince ilişkiler daha kolaylaşır. Onun için mezhep çatışmaları daha kuvvetlidir. *Hem bizden görünüyolar, hem bizden değiller*. Ahlak da bu sinyalin günlük hayattaki yansımasıdır. *Ben seninle aynı ahlaki doğrulara inanıyorum* demek *benden sana zarar gelmez* demenin bir başka yolu. Bu durumda ahlaksız bir dinin olması mümkün değil.

Tersi mümkün mü? Dinsiz ahlak? Ahlak kavramını yukarıdaki gibi tanımlayınca, hayır, bu da mümkün değil. Ancak *din* dediğimizin sadece İbrahimî dinler gibi vahye dayanan olması gerekmez. *Ben senin tarafındayım* sosyal

sinyalini verebileceğiniz ve içinde metafizik unsurlar içeren her fikir bir din sayılabilir. Humanizm de bu manada bir dindir mesela, *insanların eşitliği* Tanrı'nın varlığı kadar metafizik bir önermedir ve buna inanmak iki müminin aynı tanrıya inanması gibi etki eder. *Veganlık* da böyle dini bir düşüncedir, *Tanrı yok, bilim var* diyen de yine benzer sosyal sinyalleri verir. Bunlarla içerikten tartışmanın bir manası o sebeple yoktur, çünkü asıl derdi *ben farklı bir gruba mensubum* demek olan birini tartışarak sadece grubuna daha çok bağlamış olursunuz.